

Egy élet a tudományért, a szülőföldért

Szabó Ferenc bibliográfiája

A Békés megyei kulturális intézmények (múzeum, könyvtár, levéltár) példás összefogásával jelenhetett meg a közelmúltban, Héjja Julianna Erika főlevéltáros összeállításában az a hiánypótló kézikönyv, amely a megye kulturális doyenje, Szabó Ferenc történész, néprajzkutató, szerkesztő, tudományos szervező életművét összegzi.

A szokásos módon fölépített, a néhány apró szeplőt leszámítva, tisztességes, korrekt munka a majd' hatvanévi tiszteletreméltó pálya ívét 611 címleírásban mutatja be az olvasóknak, érdeklődőknek. Az egészből 595 tétel saját munkájának címe, 16 pedig úgymond a róla szóló irodalmat tár föl. Az utóbbiak alacsony száma akkor válik érthetővé, ha meggondoljuk, hogy Szabó Ferenc levéltár-, majd múzeumigazgatóként végzett szintén fontos, eredményes szervezőmunkája mellett, kevesebb ideje maradt önálló kutatásra. Ilyen irányú, széles spektrumú tevékenysége, figyelme azért kiterjedt nemcsak a szeretett Orosháza meg Békés megye múltjának vizsgálatára, de a szomszédos Csongrád gazdaság- és művelődéstörténetével is foglalkozott. (Megszerkesztette például a *Hódmezővásárhely története* országos elismerést kiváltó második kötetét.)

Ami az említett néhány apró szeplőt illeti, lényegében nem zavarják a gyűjtemény használhatóságát, említésük csupán a teljesség, pontosság kedvéért történik. (Esetleg némi segítséget adhatnak a használónak.) A bibliográfia címében az „írásainak” kifejezés egyrészt tautológia, másrészt nem pontos, hisz nemcsak tőle, hanem másoktól származó szövegeket is tartalmaz az opus. A minuciózus, talán kissé túlságosan is pontos címleírások zsúfoltnak tűnnek; az összes szereplő, érintett, rendező, kiadó, szervezet, intézmény teljes, hivatalos nevének hosszú sorokban való felsorolása miatt időbe telik kihüvelyezni, hogy mi történt, hol, mikor, melyik szereplő milyen funkciót töltött be. Olykor az annotáció is összeolvad a címleírással. Kevesebb talán tényleg több lett volna. Pillanatnyi zavart okozhatnak az áttekinthetőségben a bőven alkalmazott írásjelek is: például egyenlőségjel, hullámvonal, kettőspont egymás mellett (606. sz.). Előfordul, hogy egy címleírás többször megismétlődik (578, 606, 608. sz.). Említendő hiánynak tartom, hogy kitérítéseiről, elismeréseiről nem tájékozódhatunk sem a címleírások közt, sem a mutatóban. E sorok írója is csak a bibliográfia előszavából értesült ezekről. Ami a mutatót illeti, túlteng benne a tulajdonnevek aránya. A tárgyszavak – amelyekből több és pontosabb lett volna szükséges – sokszor túl általánosak (például *életmód, földművelés*). Semmitmondó névjeleket (pr, –y—n, Cs. Á.), ha nem tudjuk föloldani, nincs értelme mutatóban szerepeltetni.

Mindezeket leszámítva, a szakma számára hasznos, fontos kézikönyv született. Köszönjük Héjja Julianna Erika főlevéltárosnak és Szabó Ferencnek.

(Héjja Julianna Erika: Szabó Ferenc írásainak bibliográfiája 1995-től 2016-ig. Gyula, Munkácsy Mihály Múzeum, Magyar Nemzeti Levéltár Békés Megyei Levéltára, Békés Megyei Könyvtár, 2015. 122. p.)

Kőszegfalvi Ferenc

Egy tájszótárról – úgylis mint helyismeret, úgylis mint kézikönyv

„A területileg differenciálódott nyelvváltozatokat nevezzük gyűjtőnéven nyelvjárásoknak. Az egyes nyelvjárásoknak többé-kevésbé önálló nyelvi rendszerük van, bár az önálló nyelvi rendszereket mindjában elmossa a szomszédos nyelvjárások és még inkább az irodalmi és köznyelv egyre fokozódó hatása” – olvassuk a meghatározást Kálmán Béla *Nyelvjárásaink* című alapvető monográfiájában¹. Ugyanitt kapunk áttekintést a legfőbb nyolc magyar nyelvjárástípus sajátosságairól, közöltük a székely (és csángó) dialektus hangtani, morfológiai, szókészletteni, mondatszerkesztési vagy épp jelentéstani jellemzőiről. Az egyik legjellegzetesebb hangzású magyar dialektus a székelyeké, ennek a köznyelvi alakoktól eltérő szavait a jeles erdélyi szocio- és etnolingvisztikus, Sántha Attila gyűjtötte össze *Székely szótár* című munkájában. A rövid, ám találó cím pontosan jelzi, hogy a szerző a székely nyelvjárást egyetlen szempontból, a szókészlet felől mérte föl. E sajátos szókészlet fölmérésére, sajátos elemeinek összegyűjtésére már történtek kísérletek a XVIII. és a XIX. század folyamán – Benkő József² és Kriza János³ munkássága révén –, de az igazán teljességre törekvő és módszeres fölmérések a XX. században következtek el, elsősorban Szabó T. Attila, Gálffy Mózes, Márton Gyula, Murádin László munkássága révén.

Sántha Attilának tehát volt miből kiindulnia, amikor elhatározta, hogy összegyűjti és közreadja a székely nyelvjárás szókészletének jellegzetes elemeit. Az ezredforduló után a romániai magyar sajtóban több felhívást jelentetett meg, amelyekben arra buzdította az